

הודאה שלא ממין הטענה (ג) ענינים שונים בנוגע להגדרת "מין הטענה"

שני מחייבים שונים

רמב"ם הל' טוען ונטען ג: יד, ובראב"ד שם; ראב"ד תשובות ופסקים סי' לז "אבל מי שתובע ... כפי הצורך"; רמב"ן ב"מ צח ע"א, "וראיתי בפירושי הראב"ד ... עיקרי שמועות הללו"

לעיל, אג"ת, אג"ת: מה יכ"ל צ"ל, נ"ל, פ"א, אג"ת?

מקורות להרחבת בירור צדדי המחלוקת

בגדר תוכנה של "טענה": האם סיבת החיוב או הפטור היא חלק מן הטענה

- א. רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ו הל' א
- ב. טענת שמא לגבי סיפור וסיבת החיוב – רמב"ם הל' גזילה ד: יג, והשגת הראב"ד שם
- ג. הטעם דליכא שבועה במקרה של הודאת בע"ד מצד כל האומר לא לזייב וכי' – רמב"ם הל' טוען ונטען ו: ג, ובראב"ד שם; [ש"ך חו"מ סי' עט ס"ק ג, וביאור הגר"א שם ס"ק ה]

מהו ה"ממון הנטען"? על איזה ממון נופלת טענת התובע?

דיני ונדרי הממון המשולם במחייבים שונים

איכות הקרקע המשולם – משנה גיטין מח ע"ב, עד "אשה בזיבורית"; ב"ק ד ע"ב "תני ר' אושעיא ... הא עשרים וארבע"; שם ה ע"א, "אמר רבי ... ישלם כסף"

בגדר ואופי הדין – ע"י תוס' ב"ק ה ע"א בד"ה תחת, "ועדים זוממים" עד הסוף; ובחידושי הראב"ד שם

כסף, שוה כסף, וקרקע – ב"ק ז ע"א, "רמי ליה ... כאן בעל כורחו"; ושם ז ע"ב, "אמר רבא כל ... עלה זביני"; ושם ט ע"א, "רב הונא אמר ... כסף קמ"ל"; תוס' שם ד"ה רב הונא; תוס' ב"ב צב ע"ב ד"ה אי; לעיל, אג"ת, אג"ת, אג"ת, אג"ת

תיקון ע"י נתינת חפץ כמותו –

ב"ק י ע"ב, "תנא רבי ... לניזק", "אל רב כהנא ... לפחת נבילה"; ב"ק יא ע"א, "אמר שמואל אין ... לניזקין", "איתמר אמר עולא ... ורב אסי"; [תוס' תלמיד ר"ת (בשיטת הקדמונים) שם, "פירש רבינו שמואל ... לניזק הוי"]; תוס' שם ד"ה אין שמיך, עד "ולא סוביך"; רא"ש ב"ק א: יא

מחנה אפרים הל' נזקי ממון סי' א; רמב"ם הל' טוען ונטען ה: א-ב, ובראב"ד שם, ומגיד משנה שם; רשב"א שבועות מב ע"ב ד"ה עשר גפנים, וד"ה נ"ל שהביאו

האם הטענה בהכרח נופלת על הממון שיחייב הוטען לשלם

תשובות ופסקים לראב"ד סי' מב (לר' זרחיה הלוי בעל המאור), "כתב המפרש ... ואין מצטרפין" [בעיקר מ"אבל נזקי השורים"]

[טענו חוב אכיו והודה לו כחוב של עצמו]

טור חו"מ סי' פח [סע' כב] וסע' כג; [דרכי משה שם ס"ק ו]

טענו חפץ בעין והודה לו בבעין אחר מאותו סוג

שבועות מג ע"א, "תניא כוותיה דרבא ... על חמש ליטרין"; ב"מ ק ע"א, "היו לו שני עבדים ... דמי קא משמע לן" (ע"ב) שבועות לט ע"ב, "תנן שתי כסף ... בכלל מטבע איתא" (מ ע"א); רש"י שם; תוס' שם ד"ה בטוענו רא"ש שבועות ו: ד, "ומה שכתב ... כדמפורש בתוס' בית יוסף חו"מ סי' פח סע' יט, "ותלמידי הרשב"א ... שם באורך"

בטענו דמי בעין זה והודה לו בדמי אחר

בתשובות ופסקים לראב"ד סי' לז, "ועתה נשוב על ... אצל בעליהן"; ותשובת בעל המאור הנ"ל (סי' מב) "כתב המפרש ... ותו לא מידיו" (פ"א, אג"ת, אג"ת, אג"ת, אג"ת) גמ' ב"מ הנ"ל; מאירי ב"ק לה ע"ב ד"ה ממה

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ג הלכה יד

מנה לי אצלך הלואה לא היו דברים מעולם ולא לויתי ממך אבל חמשים דינרין יש לך בידי פקדון או משום נזק וכיוצא בו ס הורו רבותי שזה מודה במקצת וישבע, שהרי טענו שהוא חייב לו מאה והודה לו שהוא חייב חמשים ומה לי נתחייב לו משום הלואה או משום פקדון או משום נזק, ולזה דעתי נוטה. מנה לי אצלך וכו' עד ולזה דעתי נוטה. א"א ואני מורה ובא שאם טענו מנה מלוה ומנה פקדון והודה באחד וכפר באחד אין זה מודה במקצת הטענה שהלואה ופקדון שתי טענות הן ויש בידי ראייה על זה וה"ה שאין בזה מקצת הודאה עכ"ל.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ו הלכה א

בעלי דינרין שבאו לבית דין טען האחד ואמר מנה יש לי אצל זה שהלויתיו או שהפקדתי אצלו או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכר וכן כל כיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר איני חייב כלום, או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען, אין זו תשובה נכונה אלא אומרים בית דין לנטען השב על טענתו ופרש א התשובה כמו שפירש זה טענתו ואמור אם לוית ממנו אם לא לוית, הפקיד אצלך או לא הפקיד, גזלתו או לא גזלתו, שכרתו או לא שכרתו, וכן שאר הטענות. ומפני מה אין מקבלים ממנו תשובה זו? שמא טועה הוא בדעתו ויבא להשבע על שקר שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו או שנתן לו במתנה כנגד החוב וידמה בדעתו שנפטר מן החוב, לפיכך אומרים לו היאך תאמר איני חייב כלום שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע אלא הודע לדיינין פירוש הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב. ואפילו היה חכם גדול אומרים לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו מפני שלא היו דברים מעולם או מפני שהיו והחזרת לו שהרי אנו דנין במתוך שיכול לומר בכל מקום. וכן אם טען הטוען ואמר זה חייב לי מנה, או מנה יש לי אצלו, אומרים לו מאי זה פנים, הלויית אותו, או הפקדת אצלו, או הזיק ממנו, אמור היאך נתחייב לך שהרי אפשר שידמה לו שהוא חייב לו והוא אינו חייב כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו שאתן לך מנה וכיוצא בזה.

הרי שטען עליו שהלוהו מנה והשיב זה ואמר לו לא היו דברים מעולם ואחר ב כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם וחזר הנטען ואמר כן היה ולויתי ופרעתי אין מקבלין ממנו אלא הוחזק ג כפרן ד ומשלם, אבל אם השיב איני חייב או אין לך בידי כלום או שקר אתה טוען וכן כל כיוצא בזה והלך התובע והביא עדים שהלוהו בפניהם ואמר (הנתבע) כן היה אבל חזרתי לו פקדונו או פרעתיו חובו לא הוחזק ה כפרן ונשבע היסת ונפטר.

רמב"ם הלכות עדות פרק א הל' ד, ה

הל' ד מצות עשה לדרוש את העדים ולחקרן ולהרבות בשאלתן ומדקדקין עליהן ומסיעין אותן מענין לענין בעת השאלה כדי שישתקו או יחזרו בהן אם יש בעדותן דופי, שנאמר ודרשת וחקרת ושאלת היטב .... ובשבע חקירות בודקין אותם], באי זו שבוע, באי זו שנה ... ובכמה שעות ביום, ובאי זה מקום ... ומכלל החקירות יתר על השבע השוות בכל, שאם העידו עליו שעבד ע"ז שואלין להן את מה עבד ובאי זו עבודה עבד, העידו שחילל את השבת שואלין אותן אי זו מלאכה עשה והיאך עשה, העידו שאכל ביום הכפורים שואלין אותן אי זה מאכל אכל וכמה אכל, העידו שהרג את הנפש שואלין אותן במה הרגו, וכן כל כיוצא בזה הרי הוא מכלל החקירות.

הל' ה החקירות והדרישות הן הדברים שהן עיקר העדות ובהן יתחייב או יפטר, והן כוונת המעשה שעשה וכיוון הזמן וכיוון המקום שבהן יזומו העדים או לא יזומו, שאין אנו יכולים להזים העדים עד שיכוונו הזמן והמקום.

בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף מ עמוד א

העובד עבודה זרה את מה עבד ובמה עבד אם פעור או מרקילוס אם בהשתחואה אם בנסוך ... וכן הדין אם העידו בחלול שבת איזו מלאכה עשה וכן בשפיכות דמים במה הרגו אם בסיף אם ברומח וכיוצא באלו. ודברים אלו ר"ל שאלות הכרת ההרג והתראה ועיקר המעשה היאך נעשה – אף על פי שאין הזמה תלויה בהם הרי הם מכלל החקירות, והם נקראות דרישות, שכל שיאמר בהם אחד איני יודע עדותם בטלה שהרי הם בדברים שהם עיקר העדות ובהם יתחייב או יפטר:

רמב"ם הלכות עדות פרק א הלכה ו

ועוד מרבין לבדוק העדים בדברים שאינן עיקר בעדות ואינה תלויה בהם, והם הנקראים בדיקות וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח, כיצד הן הבדיקות הרי שהעידו עליו שהרג ונחקרו בשבע חקירות שמנינו, שהן ככוונת הזמן וכוונת המקום, ונדרשו ככוונת המעשה וכוונו המעשה הכלי שהרגו בו, בודקין אותן עוד ואומרים להן מה היה לבוש הנהרג או ההורג, בגדים לבנים או שחורים, עפר הארץ שנהרג עליה לבן או אדום, אלו וכיוצא בהן הם הבדיקות

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק ד הלכה יג

וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל הבית טוען שגזול הוא כלי זה בידו והלה אומר לקוח הוא בידי או בחובי גביתיו או שלי היה ופקדון הוא אצלך הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה שאילו היו שם שני עדים היה חייב לשלם ועכשיו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה ואינו יכול לישבע שהרי אינו מכחיש את העד וכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. לפיכך אם ו כפר ואמר לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח מביתו כלום ונפטר. וכן אם היה שם עד אחד בלבד וכו' הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה. א"א זהו תימה ומאחר שבעל הבית לא היה שם איך יש כאן טענת בריא כדי שיהיה זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ואולי נאמר אחר שימצאנה בידו טענת בריא היא אף על פי שלא ראה כשהוציאו מביתו אלא שהעד מעיד מכל מקום מכל זה הדין גאון חולק עליו ודבריו הם דברי הרב ז"ל.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ו הלכה ג

מנה הלוייתך כפר בבית דין ואמר לא היו דברים מעולם, ובאו שני עדים שלוח ממנו מנה ופרעו, והמלוה אומר לא נפרעתי הרי זה חייב לשלם, שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוח כאומר לא פרעתי דמי, ונמצא הלוה אומר לא פרעתי והעדים מעידים אותו שפרעו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואין המלוה חייב שבועה שהרי הוחזק זה כפרן, וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואמר לא היו דברים מעולם וזה אינו כתב ידי, אם הוחזק כתב ידו בבית דין או שבאו עדים שהוא כתב ידו הרי זה הוחזק כפרן ומשלם. מנה הלוייתך וכו' עד שהרי הוחזק כפרן. א"א אין צורך לזה הטעם עכ"ל.

ראב"ד - תשובות ופסקים סימן לז

ולענין שאלה דשאלו קדמנא הא פרישנא בקדמיתא דלא הויא ראיא תביעה לשתי תביעות ואף על גב דאתיא בקל וחומר, דאלו מלוה ופקדון כיון דבעיקר המנה הם שוין ובתשלומי פשיעה הם שוין הכחשת הזמן והכחשת תשלומי אונסין לאו הכחשה היא לפטור מעיקר הממון. אבל מי שתובע את חברו מלוה ופקדון והודה לו באחד מהן אף על פי שגוף הממון משוה אותם לתביעה מ"מ חיוביהן ופטוריהן חלוקים ומחלקים אותם לשתי טענות, לפי שהמלוה טענת התובע באה עליהן בכל ענין בין שהיא בעין בין שאינה בעין, בין שאבדה בפשיעה בין שאבדה באונס, והפקדון אין טענת התובע באה עליו אלא בזמן שהוא בעין או שאבד בפשיעה, נמצא שאינה כטענה אחת. גם הודאת וכפירתו כשני (עניינים) [עניינים] הם שאין יכול לפטור את עצמו מטענת המלוה אלא בכפירת העיקר, ומן טענת הפקדון יכול לפטור את עצמו בכפירת אונס, הילכך אם הודה באחת מן הטענות הודה ומה שכפר בטענה אחרת כפר. זהו מכח השכל והכרע הדעת חוץ מן הראיות הברורות שיש בדינו כאשר כתבנו. הנה כתבתי על התשובה האחת כפי הצורך.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף צח עמוד א

ואפי' כשתמצא לומר שתי טענות כשני מינין הם ובמתני' פטור משום דמחליף ליה שאלה בשכירות ושכירות בשאלה, מיהו מה שכתב בשטענו מנה הלוייתך ומנה הפקדתיך אינו, דהוה ליה טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן וקיי"ל דחייב, וכללא הוא לכל שני מינין שבעולם לא שנא מלוה ול"ש פקדון דאפי' טענו חטים מלוה ושעורים פקדון והודה לו באחת מהן חייב ואין זה צריך לפנים